Ը. ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1903—ՎԱՌՆԱ — ԹԻՒ 66

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ
Տարեկան . . 12 Ֆր.
Վեցամսեայ . 6 „
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Ուկղւ թիւ մէկ ծրարով
Տարեկան . . 14 Ֆր.
Վեցամսեայ . 7 „
ԱՄԵՐԻԿԱ
Տարեկան 2.60 Տոլար
Վեցամսեայ 1.50 „
ԿԱՆԽԻԿ

Ծանուցման տողը
20 սանթիմ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

ԼՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՍՑԷ
du journal
„Iravounk“
VARNA (Bulgarie)

Редакция
на вѣстникъ
„Иравункъ“
ВАРНА

Գրութիւնք ետ
չեն տրուիր

Rév. Père G. Kaleмkarian Michitaris tengasse No. 4 Vienne

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ մեր Գաւառի բաժանորդներէն որ հաճին իրենց բաժնեգինները փութացնել, նկատելով թէ ներկայ տարեշրջանի ութերորդ ամսոյն մէջ կը գտնուինք։

ԵՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

«Պուլկարահայ կազմակերպութիւնը» խորագրով երեք թիւ առաջ մեր գրած խմբագրական յօդուածին ընդլայնումն էր որ երէկ բրաւ Տ. Յակոբ Մավեան Ազգ. վարժարանի սրահին մէջ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը։

Մենք բսած էինք. «Հետեւաբար, Սօֆիա գումարուելիք Պատգամ. Ժողովին գլխաւոր գործը ըլլալու է սահմանադրութիւն մը գծել եւ հոն սահմանել Առաջնորդին իրաւասութիւնները, պատասխանատուութիւնը, Ժողովականներու եւ Ժողովուրդին իրաւունքները ու պարտքերը, Թաղականներու եւ Հոգաբարձութեանց պատասխանատուութիւնները ուղղակի ազգային Առաջնորդարանին, որուն մէջ գտնուին կրօնական, կրթական եւ այլ ազգային խնդիրներ քննելու, որոշելու ու վճռելու ձեռնհաս մարմիններ կամ ժողովներ որոնց որոշումները միայն գործադրութեան դնելու իրաւունքը վերապահուած ըլլայ օրուան Առաջնորդին.»

«Հետեւապէս ընտրուելիք պատգամաւորները պէտք է մեր էն կարող եւ զարգացած անձնաւորութիւնները ըլլան. առանց լոկ Առաջնորդ մը չէ որ պիտի ընտրեն այլ օրէնսդիրի պաշտօն ալ պիտի կատարեն որուն համար կարգ մը հմտութիւններ եւ փորձառութիւն հարկաւոր է։» (Տես Իրաւունքի թիւ 63, Օգոստ 13)

Տ. Մավեան նոյն այս ոգւով եւ միեւնոյն նպատակաւ կրկնեց թէ Պատգամ. Ժողովին ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԸ ըլլալու է օրէնք մը գծել, որուն զօր ծաղրութեանը կոչուի ընտրելի Առաջնորդը, որ երդնու նաեւ այդ օրէնքին հաւատարիմ մնալ։ Բայց որովհետեւ պատգամաւորներու մեծագոյն մասը արդէն ընտրուած է, այժմ կը մնայ խնդրել Պատր. Փոխանորդ Տ. Վահան Ծ. Վ. Յակոբեանէ որ մինչեւ պատգամաւորներու Սօֆիա հաւաքուիլը օրինագիծ մը պատրաստէ եւ զայն ներկայէ Պատգամ. Ժողովոյ քննութեան։

Այս բացատրութիւնները բոլոր ներկաներու հաւանութեանը արժանացան եւ հետեւաբար չեչտուեցաւ թէ՝ ընտրուած եւ ընտրելի պատգամաւորները լիազօրութիւն պէտք է վայելեն Պուլկարահայոց Առաջնորդութեան օրինագիծը կամ Սահմանադրութիւնը պատրաստելու ու քննելու համար։

Այս ամենէն զատ Տ. Մավեան զգացուց իր ունկնդիրներուն թէ Պուլկարիոյ Նախարարութեան հետ յարաբերութեան մտնելու եւ Սօպրանիէի անդամոց հետ մտերմական տեսակցութիւններ ունենալու պէտքը անհրաժեշտ է, թէ՛ հաստատուելիք առաջնորդութիւնը պաշտօնապէս ճանչցնելու եւ թէ՛ անոր տարեկան ծախքին մէկ կարեւոր մասը, գոնէ 4–5000 Ֆր. կառավարութեան գանձէն ստանալու համար։

Իսկապէս առնք անհրաժեշտ պէտքեր են գործը հիմնաւոր եւ Պուլկարահայ կազմակերպութիւնը կատարեալ եւ անքակտելի ընելու համար. բայց այս ամէնին ձեռնհաս, հմուտ, փորձառու եւ կառավարական շրջանակներուն մէջ վաղածանօթ անձնաւորութեանց պէտք կայ. այսինքն ընտրուած պատգամաւորներու գոնէ մէկ մասը այս առաւելութիւններով օժտուած ըլլալու է։ Սակայն դժբաղդաբար մեզ տեղեկութիւն կը տրուի թէ մէկ քանի քաղաքներէ անձեռնհաս մարդիկ պատգամաւոր ընտրուած են. ասիկա կը նշանակէ թէ ժողովուրդը լաւ չէ ըմբռնած իր ընտրած պատգամաւորին կատարելիք դերը. այս տեսակէտով պատասխանատու է Տ. Վահան Վ. Յակոբեան, որ իր այցելած քաղաքներուն մէջ պէտք եղած կերպով բացատրութիւն չէ տուած այդ մասին, որպէսզի ժողովուրդը գիտնար բաղդատել ընտրելի պատգամաւորին կարողութիւնը անոր կատարելիք գործին հետ։

Բայց եղածը եղած է, միայն՝ որ, քաղաքները որ դեռ չեն ընտրած իրենց պատգամաւորները, գոնէ անոնք գիտնալու են այդ բաղդատութիւնը ընել եւ արժանաւորագոյնը պատգամաւոր ընտրել։

Մխիթարութիւնը ունինք Վառնայի համար ըսելու թէ գիտցաւ իր առաջին քայլին մէջ արժանաւորագոյն անձերէ եռանուն ցանկ մը պատրաստել. բայց այդ երեք անձերէն երկուքը լուրջ պատճառներով յայտարարեցին թէ չը պիտի կրնան ստանձնել պատգամաւորի պաշտօնը. ուստի անոնցմէ միայն մէկը կը մնայ որ Վառնայի Հայոց բացարձակ մեծամասնութեան ընտրելին է, Տ. Յակոբ Մավեան։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁՔ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վեհապետական այցելութիւնները կը շարունակուին մեծ պետութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ. Թագաւորներ ու կայսրեր զիրար կողջագուրեն եւ ժողովուրդները խանդավառ կեցցեներով կողջունեն հիւր վեհապետները որոնց մտերմական այցելութենէն լաւագոյն օրեր կ'ակնկալեն։

Անգլիոյ Էտուարտ թագաւորը երկուշաբթի օր ժամը 5ին Վիեննայի կայարանը հասաւ ուր կսպասէր Ֆրանց-Եօզէֆ կայսրը։ Երկու Թագակիրները կրկին ու կրկին ողջագուրուեցան սիրալիր եւ քառաձի կառքով մը պալատ գացին. բոլոր ճամբուն վրայ խռնուած խուռն բազմութիւնը կը ծափահարէր։

Քիչ օրէն Զարն ալ Վիեննա պիտի այցելէ Կոմս Լամստորֆը հետը առած, Իտալիոյ Վիքթոր-Էմմանուէլ Թագաւորն ալ Բարիզ պիտի երթայ եւ Նախագահ Լուպէի փոխադարձ այցելութիւնը պիտի ընդունի քիչ վերջը Հռոմի մէջ։ Այդ այցելութեան առթիւ կաթոլիկ Ֆրանսայի նախագահը անշուշտ Վատիկանն պիտի հանդիպի Պապին իր յարգանքները մատուցանելու։ Կ'ըսեն հալածող Ֆրանսական կառավարութեան պետը նէթէ անգամ մը պատշաճօրէն ընդունուի Պիոս Պապին պալատը, վստահապէս կրնանք ըսել թէ Ֆրանց Եօզէֆ կայսրը եւ ուրիշ կաթոլիկ վեհապետներ իրենց առջեւ Հռոմի ճամբան բացուած պիտի գտնեն այլեւս, առանց անպատշաճութեան տեղի տալու. որպէս զի ազատ ըլլան Իտալիոյ Թագաւորին այցելութիւն տալէ զատ կաթոլիկ աշխարհի կրօնապետին ալ յարգանքներ ընծայելու. մինչդեռ հանգուցեալ Լէոն Պապին օրով չէր կարելի կաթոլիկ վեհապետի մը Հռոմը այցելել, վասն զի Պապը չէր հանդուրժեր որ Իտալիոյ Թագաւորը Հռոմի վեհապետ ընդունող կաթոլիկ Թագակիր մը իրեն այցելութիւն տայ, Թագաւորին պալատէն դառնալէ յետոյ Վատիկան մտնելով։ Նոյնպէս Իտալիոյ Թագաւորը չէր յօժարեր որ Հռոմը այցելող վեհապետ մը նախ Վատիկան մտնէ որ լոկ կրօնական հաստատութիւն մը կը նկատուի Իտալական կառավարութենէն։ 1870էն ի վեր տիրող այս կնճռոտութիւնը՝ որ մէկ բառով ըսելու համար, պապերուն քաղաքական իշխանութիւնը կրկին ձեռք բերելու ձգտումին հետեւանքն է, նորընտիր Պիոս Ժ. Պապին օրով հարթուելու մեծ հաւանականութիւն կայ, Նախագահ Լուպէ այս կէտին մէջ յաջողելու մեծ հաւատք ունի, որմէ վերջ ա՛լ Պապը աշխարհային իշխանութեան ձգտումէն հրաժարած կրնանք նկատել։

Մէկ քանի կարեւոր թերթեր խօսելով Էտուարտ Թագաւորին, Գերմանիոյ կայսեր եւ Զարին Վիեննա այցելութեանց մասին, կը հաւատան թէ այս տեսակցութիւնները բոլորն ալ խաղաղութեան գործին օգտակար պիտի ըլլան։

Մենք ալ հաւատա՞նք ասոր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ն. Ա. Բ. Իշխան Ֆէրտինանտ երկու ամիս արտասահման ժամանակ անցնելէ յետոյ վերջապէս ամսոյս 19ին վերադարձաւ Վառնայի մօտ գտնուող Էվքսինօկրատ ապարանքը։

Նախարարապետ Տ. Բէթրով, եւ ուրիշ երեք Նախարարներ Սօֆիայէ Էվքսինօկրատ մտան միացին։ Ժողովուրդի մէջ տիրող կարծիքը այն էր թէ Իշխանին վերադարձը Մակեդոնական հարցին խնդրոյն համար Թուրքիոյ դէմ վճռական քայլ մը առնելու առիթ պիտի տայ պուլկար կառավարութեան. բայց այս կարծիքին բացարձակապէս սխալ ըլլալը շուտով հասկցուեցաւ։

Իշխանը Նախարարներուն հետ խորհրդակցելէ անմիջապէս յետոյ իրագ մը ստորագրած է Սօպրանիէի լուծումը յայտարարող։ Այս կարգադրութիւնը որոշ ապացոյց մըն է թէ այժմու Նախարարութիւնը համաձայնութեամբ Իշխանին, երբեք տրամադիր չէ Մակեդոնական գործերուն պատճառաւ Սուլթանի կառավարութեան դէմ սպառնական դիրք բռնելու. որովհետեւ այդ դիրքը բռնելու համար Պուլկարիան իր ներքին խնդիրները առ այժմ մէկ կողմ թողլով, իրեն բոլոր տարրերը եւ կուսակցութիւնները՝ որ Մակեդոնիոյ աղէտները լսելով խռոված էին, պէտք չէր բաժնել ու անոնց մէջ նոր խրամատ մը բանալ ընտրական պայքար մղելու համար։ Պուլկարիան Թուրքիոյ դէմ ուժգին կերպով կռուելու համար իր բոլոր բնակչութեան միահամուռ եւ ազգովին ջանքերուն պէտք ունի։ Բայց այսօր Սօպրանիէին լուծուելու հրամանը ներքին կռիւները վերսկսելու դուռ կը բանայ, եւ այլ եւս Մակեդոնացի Պուլկարը ինկած իր թշնամիի ճիրաններուն մէջ չէ կարող իր արիւնակից Պուլկարիայէն գտնել այն աջակցութիւնը զոր կը յուսար եւ իրաւունք ունէր յուսալու։

Մակեդոնական խնդրոյն էութեան եւ անէութեան սա օրերուն կամ Մակեդոնացի պուլկարին կենաց եւ մահու սա վայրկեաններուն մէջ Իշխանը արդեօք դիտմա՞մբ Սօպրանիէի լուծման հրամանը արձակեց, որպէս զի Պուլկարիոյ ժողովուրդի ուշադրութիւնը Մակեդոնիայէ դէպի այս կողմ դառնայ, որով արկածախնդրական պատերազմի մը վրայ մտածելու առիթ չունենայ։

ՊՈՒՐԿԱԶԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԸ

Պուլկարիոյ ամէն հայաբնակ քաղաքներու մէջ ոգեւորութիւն մը կը տիրէ պատգամաւորներու ընտրութեան առթիւ։ Ամէն քաղաքի հայ գաղթականութիւնը կը փափաքի որ իր ընտրելիք պատգամաւորը կարող եւ զարգացած անձնաւորութիւն մը ըլլայ. սակայն դժբաղդաբար այստեղ բոլորովին հակառակը գործուեցաւ։ Մաս մը աղաներ իրենց կիրքը յագեցնելու եւ յաղթութեան դրօշակը պարզած ըլլալու համար միամիտ ժողովուրդը կը համոզեն. այս վերջիններն ալ իրենց քուէները տուին պատգամաւոր ընտրուելու տենդէն վարակուած բարձրահասակ, գիրուկ, դէմքով գեղեցիկ եւ բաւական մեծկակ գլխով անձնաւորութեան մը, որը իր մայրենի լեզուին հմտութիւնը չունի, պատգամաւոր բառին նշանակութիւնը չգիտեր, հետեւաբար պատգամաւորէ մը պահանջեալ հանգամանքներէն ալ բոլորովին զուրկ է։ Արդ, չենք գիտեր թէ այդ պարոնը պատգամաւորներու ժողովին մասնակցելու համարձակութիւնը ունենալով անոնց հետ օրէնսդիր պաշտօնեայ պիտի կրնայ ըլլալ։ (ինչո՞վ)

Յայտնի բան է որ այդ տեսակ մարդիկներէ փախուստ տալով պիտի սպասէ մինչեւ քուէատուփին բացման օրը, որպէս զի իր քուէն տալով շունչը Պուրկազ առնէ. որով ազգին դրամը ի զուր վատնած եւ ձրիաբար Սոֆիա քաղաքը այցելած պիտի ըլլայ։

6—7 տարիներէ ի վեր է որ Պուրկազի ազգային ամենօրեայ կռիւը կը շարունակուի, եւ երբ Թաղականի կամ Հոգաբարձութեան ընտրութիւններ ըլլան այն օրերու վէճերը աւելի տաք կերպարանք մը կառնեն. իսկ այս անուր կռիւը յիրաւի մարդկութենէ դուրս էր. Թաղ. Խորհրդարանը եւ եկեղեցւոյ բակը պատերազմի դաշտ մը կը ներկայացնէին իրար ծեծելովն. օտար ազգերը պուլկար, յոյն եւ հրեայ երկսեռ բազմութիւն մը խռնուած ներկայ աղէտալի տեսարանէն ապշած, սրտերնուն ցաւէն չէին գիտեր թէ խնդայի՞ն թէ արտասուէին։

Եկեղեցւոյ արարողութիւնը դեռ չէր վերջացած երբ ժողովրդեան բազմութիւնը դուրս նետուեցաւ դուրսի կռիւը մեղմացնելու համար, սակայն արժէք չունեցաւ. իսկ կանայք բոլորովին ահաբեկած հազիւ կարողացած վերնասանդուղներէն իջնելով երթալ ազատ շունչ մը առնելու համար։

Բորբոքուած հայ հասարակութեան կռուին վերջ տրուեցաւ մասնաւորապէս հրաւիրուած 4—5 ոստիկաններու միջամտութեամբը, եւ ապա Պատգամաւորի ընտրութեան քուէատուփը բացուեցաւ։

* * *

1903 17 օգոստոս

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՀԻՐԷ, 26 օգոստ.

Վերջապէս Եգիպտաբնակ հայն ալ ընդմիջելով պահ մը իր մեղկ եւ աւաղելի ընթացքը ինքզինք ցոյց տուաւ բողոքի բեմին վրայ, բարձրացնելով զայրոյթի ձայնը, հզօր ու ազդեցիկ։

Ամսոյս 23ի կիրակի օրը տեղւոյս բոլոր հայ սրճարաններուն մէջ՝ հայաշատ թաղերու եւ շուկաներու պատերու, եկեղեցւոյ դռներուն վրայ եւ ուրիշ աչքի զարնող տեղեր կը տեսնուէր սգահանդէսի մը սարսռազդեցիկ ծանուցումը դաւադիր եղբայրասպանութեան երկու անմոռանալի զոհերուն. Շահէն–Մխոյի եւ Գ. Չիթճեանի յիշատակին. սարքուած Սգահանդէսին եւ հոգեհանգիստին ծանուցումներն էին ասոնք։

Նախ քան այս ազդագրերու ցրուումը. ժողովուրդը արդէն տեղեկութիւն ունէր սգահանդէսի մը պատրաստութեան մասին, որովհետեւ իր մէջէն եւ իր քուէով ընտրուած էր կազմակերպիչ մասնախումբը, հետեւաբար նոյն առաւօտուն եկեղեցւոյ մէջ լցուած էր երկու անմահ զոհերու յիշատակը յարգողներու բազմութիւն մը։ Հոգեհանգիստը լրանալէ վերջ՝ (որու միջոցին պատշաճ կերպով խօսեցաւ զոհերու մասին առաջնորդ սրբազանն ալ) յետ միջօրէի ժամը 3ին, Եգիպտ. Թատրոնը արդէն բացած էր իր սգազարդ դռները սգակիր հասարակութեան առջեւ։

Բեմի ճակատը կը կրէր երկու զոհերու մեծադիր պատկերը սեւերով շրջապատուած. ամբողջ բեմը սգազարդուած էր դրօշակներով ու ցանցնուած վարդերով, ազատութեան ճամբան գծող վերնատառեր դրօշակներու ծալքերուն վրայ յստակօրէն ցոյց կուտային օրուան սուգի նշանակութիւնը։

Հակառակ քաղաքիս կիսաշաբաթեայ թերթին անորակելի անզգայութեան եւ անխոստովանելի նկատումներուն՝ որոնցմով ինքզինք չէր թոյլատրած մասնախմբի կողմէ խմբագրական վարչութեան ուղղեալ ծանուցումը արտատպել՝ ինչպէս ըսել է յառաջ Վառնայի մասնախմբին ըրածն ալ. հակառակ՝ ծանուցումը արտատպուած չըլլալուն կլսեմ, ամէն կարծիքի ու համոզումի տէր երկսեռ բազմութիւն մը, խումբ խումբ կը մտնէր թատրոնէն ներս, անշուշտ ոչ միայն երկու զոհերուն հանդէպ իր յարգանքը յայտնելու, այլ եւ ունենալու համար բաժինը եղբայրասպան դրութեան դէմ բարձրացուելիք բողոքին մէջ։

Ժամը 3ը հազիւ քառորդ անցած էր՝ արդէն թատրոնի ամբողջ օթեակները եւ թիկնաթոռները գրաւուած էին։

Կարգադիր մասնախմբի անդամներէն միոյն կողմէ քանի մը տխրազդեցիկ խօսքերով սգահանդէսը բացուելէ յետոյ ՓՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ հայ նուագածուաց նորավարժ խումբը Մայր Արաքսին հնչեցուց մեղմիկ ու տխուր, որմէ վերջ բեմ ելլելով պ. Տ. Շիշմանեան համառօտակի կերպով վեր հանեց Շահէն–Մխոյի եւ Գ. Չիթճեանի կենսագրականները. անկարելի էր չը նշմարել այդ պահուն ներկաներու կուրծքին տակ զսպուած վայրոյթը որ մօտ էր կարծես պոռթկալու։

Այն կենսագրական ծանօթութիւններէն յետոյ Օր. Ա. Զատէեան արտասանեց օրուան սուգին պատշաճեցուցուած ոտանաւոր մը. փոքրիկ օրիորդին հրեշտականման անմեղութիւնը միացած իր մանկական թոթովուն ձայնին այդ տխուր բոպէին սգալից սարսուռով մը կը համակէր ամբողջ ներկաները։

Օրիորդին յաջորդեց պ. Վարդան Ճիզմէճեանի գրաւոր ճառը. պ. Ճիզմէճեան իր փորձ յեղափոխականի գիտակցութեամբը խօսեցաւ յեղափոխութեան մասին, խօսեցաւ տառապանքներու տակ ճնշուած հայրենիքի եւ անոր որդի զոհաբերութեանց մասին, ողբաց անոնք, եւ դատապարտելով դատապարտեց եղբայրասպան դրութիւնը որ վերջերս ծագում առաւ կուսակցութեանց մէջ. իր ձայնին առողջութիւնը եւ սուր շեշտերը կարծես պիտի բաւէին իբրեւ սայրասուր գործիք՝ երթալ մխուել ամէն անոնց սրտերը՝ որոնք մութի մէջ կերկնեն եղբայրադաւ ոճիրը իր ամբողջ զարշելիութեան մէջ։

Յետոյ, վարագուրի փոփոխութեամբ մը բեմ ելաւ պ. Արուեցի, յոտնկայս եւ կենդանի շարժ ու ձեւերով, յստակ առոգանութեամբ մը ծովային վսեմ տեսարանին առջեւ արտասանեց Րաֆֆիի հետեւեալ անմահ բանաստեղծութիւնէն եօթը տուներ։

«Ամէն տեղ տիրած է խոր լռութիւն
«Կարծես թէ մեռած լինի բնութիւն»
. . . .
«Ձայն տուր ո՛վ ծովակ ինչո՞ւ լռում ես»
. . . .

Ծովային նոյն տեսարանին առջեւ արտասանուած այս բանաստեղծութիւնը պահ մը մեր երեւակայութիւնը կը թռցնէր Վանայ ծովին այն ապառաժուտ եզերքը ուր Րաֆֆի ներշնչուած բնութենէն իր հայրենասէրի բովանդակ հոգին կը ցոլացնէր այդ բանաստեղծութեան մէջ։

Այս վերջին ատենախօսութեան անմիջապէս յաջորդեց Տիար Մ. Տամատեանի նօթագրուած բանախօսութիւնը։

Տիար Մ. Տամատեան, որ մասնախումբին կողմէ մասնաւորապէս ատենախօսելու հրաւիրուած էր Աղեքսանդրիայէն, երբ ոտքի ելաւ բեմին վրայ սրահը թնդաց որոտընդոստ ծափահարութեամբ. բերանացի խօսեցաւ անընդհատ ժամէն աւելի. բանախօսութեան ամբողջ ընթացքին մէջ դնելով շեշտաւորուն ամենէն հզօրը եւ գաղափարներուն ամենէն խիզախն ու տրամաբանականը։ Այո, կը կրկնեմ յեղափոխականն էր ան՝ գիտակից ու համոզուած. ազգն ու յեղափոխութիւնը, յեղափոխութեան մէջ ընդունուած արժանաւոր պատիժն ու անձնական զոհերի հաշիւներով եղած դաւադրական եղբայրասպանութիւնները իրար շղթայած՝ մէջ բերաւ հայ յեղափոխութեան ամբողջ ընթացքին գործադրուած արդար կամ անարդար սպանութիւնները, պատմական ու հրահանգիչ դէպքերով ընդլայնեց իր տեսութիւնները՝ որու միջոցին ամբողջ ներկայինը լարուած ուշադրութեամբ մը մագնիսացած էին դէպի բանախօսը։

Զափազանց երկար պիտի ըլլար եւ գրեթէ անկարելի՝ իր իմաստալից բանախօսութեան ամփոփումը հոս ընել. անշուշտ փափաքելի էր որ ամբողջապէս հրատարակուէին անոնք։

Միայն սա կէտը ըսեմ թէ՝ ազգին ու յեղափոխութեան աղէտ մը նկատեց արդի եղբայրասպան դրութիւնը. բողոքեց «կենտրոն»ի մը արարքներուն դէմ, դատապարտեց ընդհանուր առմամբ եղբայրասպանութիւնը, յիշեց թէ «կենտրոն» մըն է այսօր որ իր կիրքերուն կը զոհէ անկեղծ ու անձնուէր գործիչներ. այս եղանակաւ յառաջ բերելով անեղ դրութիւն մը՝ որ կրնար ազգին ու հայրենիքին աղէտք մը ըլլալ. դատապարտեց վերջապէս վրիժառութեան ոեւէ եղանակ որ կրնան մտածած ըլլալ անհատներ կամ կուսակցութիւններ։

Տիար Տամատեան ցոյց տուաւ միջոց մը որով կարելի ըլլար խափանել եղբայրասպանութիւնը, եւ մենք չէինք կրնար մեղադրել զինքը, որովհետեւ միջոցը ժողովուրդը ինքն է, ինքն է որ պիտի որոշէ, ազնիւը անազնիւէն ու պիտի արտաքսէ իր ծոցէն ամէն անոնք որոնց եղբայրասպան ափին մէջ իր ճակատագիրը խաղալիք դարձած է։

Տիար Տամատեանի ճառէն վերջ, իբրեւ տարբեր իմաստով երկու ազդարարներու բանաձեւեր քուէարկուեցան, մէկը Հին Հնչակեան Սագունի Արդումանեանց կենտրոնի յղելի, իսկ միւսը Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնին համար։

Ներկաները ընդոստ ոտքի վրայ էին նախորդ բանաձեւի քուէարկութեան պահուն. իսկ երբ Վերակազմեալներու յղելի բանաձեւը քուէի դրուեցաւ, ոչ ոք տեղէն շարժիլ կուզէր. չեզոքներէ իսկ բողոքի ձայներ կը լսուէին, սապէս, «միայն Հին Հնչակեան Սագունի Արդումանեանց կենտրոնի ղրկուի», բայց որովհետեւ առ ի խոհեմութիւն չուզուեցաւ վիճաբանութեան դրուիլ եւ միայն կարդալով բաւականացան, հետեւաբար Վերակազմեալներուն ալ ոտքի ելան գրեթէ վարանոտ եւ ակամայ ու այն ալ ընդունուած համարուեցաւ։

Յիշատակելու արժանի էր տեղւոյս Դաշնակցական ենթակոմիտէի ազնիւ ընթացքը, որով ոչ միայն հաճած էր տրամադրելի ընել սգապատ դրօշակներ այլ եւ մասնաւոր նամակաւ մըն ալ համակրութիւնը յայտնած էր սգահանդէսի կարգադիր մասնախմբի նպատակին. այդ կարդացուեցաւ փակման պահուն։ Աղեքսանդրիայէն համար ալ համակրալից հեռագիրներ ստացուեցան «Տիգրան Երկաթ» միութենէ եւ անհատներէ։

ԳԻՍԱԿ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
ԱԼԻՍԻ ՈՐԴԵԳՐԻՆ

Պարոն,

Կարդացի Շարժումի 538 թուոյն մէջ ՎՇՏԻ ՍՐՋԱԳԱՆԻ վենագրով յօդուածդ, որուն ամբողջ նպատակն ուրիշ բան չէր, բայց եթէ զուտ կրքոտ հարուածներ Վերակազմեալներուն։

Այո՛, կարդացի եւ բաւական վիշտ զգացի այդպիսի յարձակում մը տեսնելուս Վերակազմեալներուն, քեզի պէս ազէտի մը կողմանէ եղած. շատ շուտ զգացի թէ առիկա ուրիշ բան չէր, բայց եթէ կիրքի, ատելութեան արդիւնք, եւ որպէսզի անգամ մ'ալ, այդ տեսակ արեղծբեղ խօսքերով չը համարձակիս հրապարակ գալ, քեզի երկու խօսք ըսեմ քու փառաւոր անցեալէդ, այսինքն, Սեբաստիայէն մինչեւ Պոլսոյ պանդոկի դէպքը։

Կերեւի թէ շատ շուտ մոռցար Սեբաստիոյ պատուելիութեանդ շրջանը, երբ իբր Հնչակեան կը գործէիր, կասկածով մը ձերբակալուելով բանտարկուեցար. ճիշդ այն միջոցին ալ, այս օրուան պէս յեղափոխական մը էիր, բայց ոչ այնքան յանդուգն որքան այսօր. վասնզի ինչպէս կերեւի կամ Դաշնակցական ըլլալուդ եւ կամ ազատ արտասահմանի մէջ գտնուելուդ կարհամարհես բանտ կախաղան, մինչդեռ շատ լաւ պէտք է յիշես Սեբաստիա մէկ երկու ամիս բանտ պառկելու վախէդ շամչցած անմիջապէս ընկերոջդ դիմելդ որպէսզի քեզ ազատէ շուտով, յայտնելով անոնց տկարութիւնդ, այսինքն սխալուած մտածութեան դիմելդ. սակայն ընկերներդ քու այդ սպառնալիքներուն իբր պատասխան բաւական սեպեցին արհամարհոտ լռութիւն եւ խայտառակ դուրս արտաքսեցին քեզ իրենց շարքերէն. Անկէ վերջն է՛ր որ կուգար պանդոկի գրաւումը այն օրը որ [illegible]խանի մէջ մեր քաղաքապատան գտած էիր, փոխան մեզ քաջալերելու որպէսզի մեզ ինկած բաժինը գործենք յեղափոխութեան համար, դարձեալ դու էիր մեր ոտքերուն փարողը, որպէսզի ո եւ է ցոյց չընենք, վախնալով թէ

Թիւրք զինուորներն նկրս խուժելով մեզ կ՚սպաննէն, եւ յանդգնաբար (?) խանին մարմարեայ սանդուխներուն վրայէն ասդին չէիր գար բնաւ, որպէսզի մի գուցէ այն հաստը պատերն ծակելով գնդակին մէկը քեզ հանդիպի. այդպէս մի քանի երկար ցերեկ գիշեր անցուցիր մրաելով, վայ եւ անէ՛ծք տեղալով այն օրուայ հերոսներուն գլխուն որոնք չէին մտածեր թէ այդ ցոյցով քու հանգստութիւնդ պիտի խռովէին։

Իսկ այսօր բոլորովին հակառակը կը մտածես. յեղափոխութիւն, գաղափար, սկզբունք, ասոնք այնքան նշանակութիւն չունին քու քովդ որքան անձնական շահդ։

Կերեւի վերջերս գիւղը հոգիդ նեղանալուն, ժամանցի համար ուրիշ գործ չես գտած, բայց եթէ սրբուած ակռաներովդ անիրաւաբար խածնել մէկը, միւսը, այս ինչ թերթը, այն ինչ անձը. զորս քննադատելու համար դեռ շատ հացի կարօտ ես։

Պատուելի, պէտք չէ դու միակողմանի խորհիս. եթէ կուզես որոշ բան մը գիտնալ, գործակալներուդ տուած տեղեկութիւններէն մի խաբուիր, այլ հետեւէ ամէն հրատարակութիւններուն որպէսզի լաւ հասկնաս ու ապա քու այդ անհատական բարձր! գաղափարներդ արտայայտես։ Կարդա լաւ ուշի ուշով Զանգը, ուր ակամայ քու այդ կուրացած աչքերդ պիտի բացուին պիտի տեսնես իրողութիւնը եւ ամօթահար գետին պիտի խոնարհիս թէ ոչ քիչ մը ամօթ ունեցող բանը գիտես։ Այո՛ այդ քու չիլ աչքերդ դարմանելու, համար շատ զօրաւոր լոյսի մը պէտքը ունիս. գլուխդ քարէ քար զարկ եւ հետքէ ըսածներս որոնք քու գրածիդ պէս լոկ այսինչ տեղէ այնինչ տեղէ քաղուած չեն, այլ կենդանի վկաներով հաստատուելիք եւ տեղի ունեցած դէպքեր են, ինչպէս որ ըսած էիր, եթէ անդրադառնաս ես ալ շնորհակալ պիտի ըլլամ, սակայն պայմանաւ որ որոշ անուան տակ հրապարակ իջնես եւ առնելով քու վերջին բարոյական դասդ մշտնջենական լռութեան մը դատապարտուիս։

ԱՐԱՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ռուսահայ եկեղեցական կալուածներու գրաւման խնդրոյն, առթիւ Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները։

«Ս. Էջմիածնէն տեղեկութիւն կուտան թէ Սինոթին Պրոկուրորը երկու անգամ Ս. Հայրապետին դիմելով, շատ աղաչեր է որ ստորագրէ կալուածներու վերաբերեալ պաշտօնագիրը։ Ն. Ս. Օծութիւնը պատասխաներ է թէ չի կրնար, որովհետեւ ստիպուած է զգուշութեամբ շարժիլ այսչափ ծանրակշիռ խնդրի մը մէջ։ Ասոր վրայ Պրոկուրորը հեռագիր զարկեր է Կալիցին իշխանին, որ պատասխաներ է թէ պէտք է նոյէն պնդէ։ Սակայն Պրոկուրորը հեռագրեր է թէ Ս. Հայրապետը չի բանակցիր իրեն հետ, եւ արտօնութիւն առնելով Տփղիս գացեր է։ Ցետոյ Կալիցինին իշխանի մէկ հեռագրին վրայ, Ներքին գործոց Նախարարն Օգոստ. 7 ին հեռագրով ստիպողաբար յանձնարարեր է Ս. Կաթողիկոսին որ պաշտօնագիրը ստորագրէ մինչեւ եօթն օր։ Ն. Ս. Օծութիւնը պատասխաներ է թէ ինք այս մասին նախապէս տեղեկութիւն ունեցած չըլլալով չի կրնար որոշում փութացնել, եւ պէտք է եկեղեցական ժողովի խորհրդակցութեան սպասէ։

«Վերջին տեղեկութեան մը նայելով, Ռուս կառավարութեան կողմէ գրաւելու վրայ եղող եկեղեցական կալուածները եւ դրամատուներու մէջ գրուած դրամները արգելքի տակ առնուեր են, որպէսզի մարդու՛ չտրուին, մինչեւ որ նոր հրաման մը տրուի։

«Պեսարապիոյ առաջնորդը, հակառակ բժիշկներու դրած արգելքին, ճամբայ ելած է դէպի Էջմիածին, եկեղեցական ժողովին մասնակցելու։»

Մեզ ծանօթ անցորդ մը Մարսիլիայէ կը գրէ թէ Բագրատունեան եւ Գարաթէքեան անուն սաները կը կեղեքեն այդ նաւահանգիստը՝ հանդիպող հայ ճամբորդները։

Այս իմաստով ուրիշ մանրամասնութեամբ բազմաթիւ գրութիւններ երեւցած են արդէն բոլոր թերթերու մէջ բայց միշտ կեղեքիչներ իրենց գերին մէջ մնալով, հանդերձ ցաւալի է որ իրենց ձեռքը իյնող ազգայիններ չեն պակսիր։

Այսառթիւ մենք անգամ մըն ալ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդին եւ ի մասնաւորի Մարսէյլի մէջ հաստատուած կարգ մը պատուաւոր ու խղճամիտ ազգայնոց, որպէսզի միջոց մը խորհին գիջոյուկ եւ միամիտ մեր պանդուխտները Մարսէյլի մէջ կեղեքուելէ ազատելու համար։

—Պուգրէշէ մեզ կը գրեն թէ քանի մը ամիս առաջ անձնասպան եղող Սարգիս Սմսարեանի ընտանիքը ծուղակը ինկած է այսօր ուրիշ անխիղճ հայու մը, որ քանի մը տարի առաջ Սիլիստրէէ արտաքսուած էր ապօրինի յարաբերութեանց պատճառաւ։ Նամակագիրը ցաւ իսկ կ՚ըսէ թէ Տիկին Սմսարեան իւր դեռատի որբ աղջկան հետ բարոյական եւ նիւթական կրկին տեսակէտներով դահավիժումի մը առջեւ կը գտնուին, եթէ ինքզինքնին յանձնեն այն անխիղճ հայուն պաշտպանութեանը որ ամէն վատութեան ընդունակ է։

— Սուլթանի գահակալութեան առթիւ Օրմանեան պատրիարք Յունաց եւ կաթոլիկներու պատրիարքներուն ընկերակցութեամբ Սուլթանին ներկայութեանը ընդունուելով, ի դիմաց բոլոր հպատակ ազգերու կրօնապետներուն ուղերձ մը կարդացած է։ Օրմանեանի այս ուղերձը թուրքերէնի թարգմանած է Լողոֆէթ պէյն։ Սուլթանը գոհունակութիւն յայտնած եւ մեծարած է Հայ եւ Յոյն պատրիարքները եւ պուլկարաց Էքզարքը։

Գահակալութեան առթիւ Պոլսոյ բոլոր ազգային հաստատութիւնները լուսավառուած են։ Հրթիռ արձակելը արգիլուած է։

— Երեւանի Առաջնորդ Տ. Սուքիաս եպիսկ. օգոստ. 3ի կիրակիի ժամերգութենէն վերջը Առաջնորդարան երթալու ատենը հաւաքուած բազմաթիւ ժողովուրդը ստիպեր է զինքը անմիջապէս Ս. Էջմիածին երթալ եւ ներկայ գտնուելով եկեղեցական ժողովին, եկեղեցւոյ կալուածները եւ իրաւունքները պաշտպանէ։ Տ. Սուքիաս Սրբազան ծոմ բերնով Էջմիածին փութացեր եւ նախաճաշը հոն ըրեր է։

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Վառնայի Պատգամաւորին ընտրութեան քուէարկութիւնը պիտի կատարուի կիրակի օր Օգոստ. 31 ին։ Քսան եւ հինգ տարին լրացնող ամէն ազգայինք իրաւունք ունին քուէարկութեան մասնակցելու, պայմանաւ որ իրենց անունները արձանագրուած ըլլան ընտրողաց ցանկին մէջ որ եկեղեցւոյ գաւիթը կախուած պիտի ըլլայ այսօրուընէ սկսեալ։ Ով որ հոն արձանագրուած չէ կրնայ ամսոյս մինչեւ 30 ը երթալ իր անունն ալ նշանակել տալ։

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ — ՀԱՅԵՐԷՆ — ՏԱՃԿԵՐԷՆ

ՅՕՐԻՆԵՑ

ԱՍԱՏՈՒՐ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հրատարակուած են առաջին 14 պրակները եւ մնացեալին տպագրութիւնը մեծ փութով յառաջ կը տարուի։

Բաժանորդագրութիւնը դեռ կը շարունակուի։

Բաժանորդագինն է 5 ֆր. կանխիկ ճամբու ծախքը մեր վրայ։

Փափաքողք բաժանորդագրուելու համար դիմելու են Մանուխումբես գանձապետին հետեւեալ հասցէով՝

Տ. Մatpkos Ցakobeań—Սofia

ԱԶԴ

Պոլսոյ Բարձրագոյն Ուսումնարանի մէջ շրջանաւարտներէն եւ ուսումնական խորհրդէն վկայեալ դասատարակ ուսուցիչ մը պատրաստ է պուլկարահայ եւ կամ Ռումանահայ վարժարաններէ միոյն մէջ պաշտօն ստանձնել համեստ պայմաններով։ Բանակցութեան համար դիմել խմբագրութեանս։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ

Սուլթան Ապտիւլ – Ազիզի ժամանակ նշանաւոր դեր խաղացող Թուրք բարձրաստիճան ու դիւանագէտ սպայ մը՝ որ երկար տարիներ իվերէ Թրիպօլիս աքսորուած է, նամակ մը գրած է մահուան օրերուն մէջ իր թոռին։ Թուրք դիւանագէտին այդ ուշագրաւ նամակը Ս. Բէքր. Վէտօմօսքէն հրատարակած է, որմէ թարգմանած է Նոր–Դար։ Այդ նամակի կարեւորագոյն հետեւեալ մասերը յարմար դատեցինք մեր ընթերցողաց ներկայացնել։

«Մեր անբաղդ Թիւրքիայի մասին ամբողջ աշխարհը գրում է։ Կասկած չըկայ, թէ շատ բան աւելացնում են, բայց եւ այնպէս փաստերը մնում են դարձեալ փաստ, եւ արդարադատութեան ու պատուի վերաբերութեամբ ամէն հասկացողութիւն մարդ պէտք է կորցրած լինի, որ չուզէ համաձայնել այդ դաժան հետեւանքների հետ։ Ես զարմանում եմ, աւելին կասեմ, ապշում եմ, թէ ինչպէս մեր ազնուական պարոնները, իմ նախկին բարեկամներս ու պաշտօնակիցներս մինչեւ այժմ դեռ եւս յամառում են ամենապարզ ճշմարտութիւնները հասկանալու, թէ մենք գտնւում ենք վերջնական քայքայման մէջ։ Մեր պետութեան վերջին տականքն է միայն մնացել։ Մակեդոնական անցքերը մեր բացարձակ անկարողութեան պերճախօս ապացոյցներն են, ինչպէս քաղաքական, նմանապէս եւ պետական առմամբ։ Մենք հայրենասիրութիւն չունինք, եւ ուրիշ բան չենք եթէ ոչ կեղեքիչների մի ցեղ, որի հայրենիքը այնտեղ է, ուր կարելի է լափել ու խըմել։ Ի՞նչ բան կարող է մեզ փրկել։ Մի՞թէ սովից կոտորուող մեր զօրքը, որը ամբողջ տարով ռոճիկ չէ ստանում եւ կարգապահութեան մասին գաղափար անգամ չունի։ Շատ լաւ եմ ճանաչում այդ զօրքին, որի մէջ ծառայել եմ յիսուն տարուց աւելի։ Ես այդ զօրքին յիշում եմ ռուսական պատերազմից, եւ չնայելով, որ դրա վրայ քսան եւ հինգ տարուց աւելի է անցել, սակայն մեր զօրքերի շարքերում տիրում է նոյնպիսի խառնաշփոթութիւն, ինչպիսին գոյութիւն ունէր եւ այն ժամանակ։ Թող էլ իմ բարեկամներս յոյսները դրել են նաւատորմղի վրայ։ Ցարդելի Հասան փաշան (վերջինիս մահը, ինչպէս երեւում է, յայտնի չէ եղել ծերունուն), որի մտրուկները կոտրւում են գողացած ոսկիների ծանրութիւնից եւ որը նոյնքան ընդունակ է նաւատորմղի կառավարիչ լինելու, որքան եւ հողագործ դառնալու, հաւանականաբար, շատ քիչ է հետաքրքրւում հայրենիքի բաղդով. նա լաւ գիտէ միայն, թէ իւր որեւէ որդուն թողնելու է հսկայական հարստութիւն, որը Թիւրք ժողովրդի արեան քրտինքովն է ձեռք բերուած։ Երսուն տարուց աւելի է, որ ես նրան ճանաչում եմ, երբ դեռ միասին սովորում էինք, սակայն, այդ բոլոր ժամանակի ընթացքում, մի անգամ գոնէ ինձ չի պատահել տեսնել, որ նա դուրս եկած լինի մեր «հռչակաւոր» նաւատորմիղը շրջելու, նաւատորմիղ, որ թղթի վրայ միայն գոյութիւն ունի։ Ի՛նչ ամօթալի տեսարան։ Յոյնիլի հետ մեր ունեցած պատերազմի ժամանակ, այստեղ ականջիս էր հասնում եւրոպացիների ծաղրը, որոնք ներկայ էին եղել մեր փտած զրահաւորների հանդիսաւոր, բայց, մեզ համար՝ նշաւակելի, ճանապարհ ձգուելուն։ Հապա մեր պաշտօնեանե՞րը—թշուառ, քաղցած, ագէտ։ Մի՞թէ նրանք պէտք է նեցուկ լինեն փտած սիւներին։ Եւ կամ թէ մեր անբաղդ խեղճ ժողովուրդը. նա դադարել է այլ եւս արդարութեան վրայ հաւատք ունենալուց եւ իւր հոգեւոր հայրերի վրայ նայում է, որպէս աւազակների, որոնք առանց օրէնքից մի տառ անգամ շեղուելու՝ կ՚-ղողոպտում են նրան։ Ո՛չ։ Որքան էլ հայրենասէր լինեմ, այնուամենայնիւ չեմ կարող յիմարաբար ինքս ինձ ցնորքների յանձնել մեր հայրենիքի ապագայի վերաբերութեամբ։

Ինձ միշտ զարմացնում էր, իսկ այժմ ապշեցնում է ուղղակի, թէ ինչպէս մեր մանր հարեւանները, որոնք ծնունդ են առել մեր ըթամութեան պատճառով, մինչեւ այժմ չեմ կարողանում գլխի ընկնել՝ մեզ երկրի երեսից սրբելու եւ մեզանից վրէժ լուծելու մեր շատ–շատ մեղքերի համար։ Իմ կարծիքով, բացի ներքին թշնամիներից, որպիսիք են անատոլիական յոյները, ալբանիացիները առնաուտները, արաբները, քիւրդերը, հայերն եւ Եւրոպական Թիւրքիայում ապրող քրիստոնեաները. մենք ունենք հինգ սոսկալի արտաքին թշնամիներ, որոնք, եթէ միանան այսօր–վաղը քարուքանդ կանեն մեր երկիրը։

ԼԱԶ

(Շարունակելի)

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹ

ԹԻՒՐՔԻԱ

Սթանպօլ, 1 սեպտ.

Սուլթանըն ճուլուսը միւնասեպեթլէ իհթիֆալը պուլընմագ իչին՝ պիր չօգ Պուլկարլար Էրմէնիլեր վէ Թիւրքլեր տէրտէսթլէ թէվգըֆ օլընտըլար. պունլար տօնանմա կիւնիւնտէն սօնրա սերպեսթ պըրագըլտըլար։

Պիր թէլէկրաֆա պինաէն, Մանասթըր վիլայէթինտէ Տիթրա գազասընտա պիւթիւն քէօյլեր աթէշէ վերիլուպ խանմըշ տըրլար վէ Սիչօվա գազասընըն քէօյլերի տախի խանմագտա ըմըշլար. Մեզքիւր թէլէկրաֆ պաշգա թաֆսիլաթ վերմէյօր։

Պապը Ալէնին իխպարաթը իւզրէ Սօֆիատաքի Մաքէթօնիա գօմիթէսի սօն տէֆա սինօրտան պիր չօգ չէթէլեր կէչիրմէք իչին գարար վերմիշ։

Մանասթըրըն Սմէլօվօ քէօյիւնտէ սաքիրլեր վէ չէթէլեր պէյնինտէ վուգու պուլան գավկալարտա՝ 60 քիշիլիկ պիր չէթէ պիւթիւն պիւթիւնէ մահվ օլմուշ։

Սթանպօլ, 1 սեպտ.

Մանասթըր վէ Գրգքիլիսէ սանճագլարընըն մէթրօբօլիթլէրինտէն Րում Բաթրիգինէ կէօնտէրիլէն ռաբօրթլար՝ չէթէլեր վէ ասքեր թարաֆընտան Րումլարա գարշը իճրա օլընան մեզալիմի թաատատ իթմէքտէ իմիշլեր։

Սթանպօլ, 1 սեպտ

Րէվայէթէ կէօրէ՝ Մաքէթօնիա գօմիթէսի Սուլթանա տախի թէհտիտամէ կէօնտէրմիշ։ Պու սէպէպլէ Եըլտըզ քէօշկիւնիւն մուհաֆազասը իքի գաթ արթմըշ տըր։

Րուս էյչիսի տախի թէհտիտաթլը մէքթուպլար գապուլ իթմիշ։

Գրգքիլիսէ գօմանտանը վէհպի փաշա ազլ օլընուպ, անըն եէրինէ միրալայ Իսմայիլ պէյ թային օլընտը վէ ժէնէրալ ինվանը իլէ թէլթիֆի րութպէ իթտի։

Օգոստոս 18ինտէն պէրու Մաքէթօնիալը չէթէլեր իւչ գարագօլհանէ իւզերինէ հիւճում իթտիլեր. պիրիսինի եագտըլար, 29 մուհաֆըզ ասքերլէրտէն եալընըզ 9 քիշի գուրթուլտու։

Սթանպօլ, 2 սեպտ.

Մանասթըրտան ալընան հավատիսաթա պինաէն, չէթէլերին էն գուվվէթլի օլան 4 մերքեզլէրինի զապթ իթմէք իչին հարէքեաթը ասքերիէ պէրշէմպէ կիւնիւ պաշլամըշ տըր. Ասըլարըն մերքեզլէրի չօնլար տըր. Նէվէսքա, Վլաշօգլիսիւրա վէ Բրիսթէրի վէ Սմիլէվօ մանաստըրլարը։

Շէտիտ պիր գավկատան սօնրա Նէվիսքա նամ ասըլարըն մերքեզի ասքերլէրտէն իսթիլա օլընտը։

Իլաշօքլիսիւրա եօլընը գապաթ իտէպիլմէք իչին ազշամա գատար չէտիտ մուհարէպէլէրլէ ճումաա կիւնիւ մուվաֆագիյէթ հասըլ օլտու. իքի թարաֆտան բէք չօգ թէլէֆիաթ վուգու պուլտու։

Բրէսթէրի տաղընը իսթիլա իթմէք իչին հէր պիր գայրէթ պօշա չըգտը. Չէթէլեր գաչմըշլար։

Սմիլէվօյա գարշը իճրա օլընան հարէքեաթը ասքերիէ սէմէրէ պախշ օլտու. Ասըլարտան 300 քիշի գաթլ օլընտը։

Սթանպօլ. 2 Սեպտ.

Գօմիթալարըն սուի հարէքեաթընա գարշը էճնէպի սէֆարէթհանէլերի վէ գօնսօլօս թաիրէլէրինի մուհաֆազա իթմէք իզթիզա կէօրիւնէրէք, Պապը Ալի էլչիլէրին րէյինի ալըպ, գապըթէլեր վէ ժանտարմալարը սէֆարէթհանէլերի մուհաֆազա իթմէքտէ օլտըղը կիպի հէր սէֆարէթհանէ քէնտի մայէթ վաբօրլըընըն ասքերլէրինտէն պիրէր պէօլիւք իչերիյէ ճէլպ իթմիշ տիր։

Սթանպօլ տէրունինտէ գօրգու պու տէրէճէ օլտըղը հալտէ թաշրալարտա նէ տէրէճէ տէհշէթ հիւքիւմ իթտիկի պիլա թարիֆ անլաշըլըր։

Էտիրնէտէ պուլկար տէսաթթ. հանէսինի վէ պէօյիւք մէքթէպի հիւքիւմէթտէն թահարրի օլընտը իսէ տէ, հիչ պիր միւզիր էշեա պուլընամատը,

— Նէֆսի Էտիրնէ չէհրինտէ գօմիթալարըն հիւճումընտան վէ խախոտ մուհարէպէ պաշլանաճաղընտան գօրգուլըպ, ախզ ու իթա քէսիլմիշ տիր։

— Պապը Ալինին Պուլկարիստան իւրքիմարքում վերմիշ օլտուղ շայեասը քիւլլիէն եալանտըր տըր։

ՏԱԽԻԼԻԷ

Ցէխամ. Իրէնս Ցէրտինանտ հազրէթլերի Էվրօբատան Էվքսինօ կրատ քէօշկիւնէ էվվէլքի կիւն ավտէթ իթմիշ օլմաղլէ, հէյէթի վիւքէլա տախի Սօֆիատան Բրէնսին նէզտինէ չիթագըն օլմուշ տըր։

Բրէնս հազրէթլէրի վիւքէլաըը իլէ պիլ միւզաքէրէ, էքսէրիյէթէն հիւքիւմէթի հազըրէյէ մուխալիֆ պուլընան Սօպրանիէ հէյէթինին տաղըլմասընը միւնասիպ կէօրմիւշ վէ պու պապտէ պիր իրատէ իմզալամըշ տըր. Շու հալտէ խագընտա մէպուսան ինթիխապը իչիւն տիկէր պիր իրատէ նէշր օլընաճաղը թապիի տիր։

— Մալիէ նազըրը Մ. Մանուլէվ տիւն աղշամ սաաթ 6 րաւտէլէրինտէ Էվքսինօկրատ սահիլինտէ տէնիզ պանեօսը եաբար իքէն՝ հէր նասըլ իսէ պօղուլմուշ տըր. Պէտպախտ նազըրըն ճէսէտի սուտան չըգարըլարագ՝ տէրհալ թապիպլեր ճէլպ օլընմըշ վէ էնվաի թէտաբիրի թըպպիյէ իթթիխազ օլընմըշ իսէ տէ պիր ֆայտէ հասըլ օլամամըշ տըր։

Միւթէվէֆանըն ճէնազէսի կիճէ Էվքսինօկրատ քէօշկիւնտէն չէհրիմիզ խաստահանէսինէ նագլ օլընտը. Րէվայէթէ կէօրէ ճէնազէ պահարլանըպ Սօֆիայա նագլ օլընաճագ։

— Շէհրիմիզտէ 4—5 կիւն մուգատտէմ պիր գատընըն վազի համլ (ծննդաբերութիւն) իտէճէկի էսնատէ ճէլպ օլընան պիր մէհարէթսիզ թապիպ գավալը գատընըն պիւթիւն ալէթի տախիլիյէսինի տըշարը տէօքերէք պագըրսագլարընըն պիր թագըմը բարչալամըշ օլմաղլէ, պիր գաչ սաաթ սօնրա մէվթինէ սէպէպ օլմուշ տըր։

Տէր հալ եէթիշէն տիկէր հէքիմլեր ճահիլ թապիպին մէհարէթսիզլիկինտէն տօլայը սէֆիլ գատընըն եօլմուշ օլտըղընը թաստիգ իտէրլէր վէ միւտտէի ումումիյէ վէրիլէն րաբօրթ իւզէրինէ ճէլլաթ տօքթօր թահթը թէվգըֆա ալընըր. Թահգիգաթ տէվամ իթմէքտէ տիր։

ԱՒՍՏՐԻԱ

Ինկիլիզ գրալընըն վիյանաեթի Աւստրիա կազէթալարը միւթէատտիտ պէնտլէրլէ սալըը ումումիյէնին ուզուն միւտտէթ մուհաֆազա օլընապիլէճէկինէ պէր տէլիլի գավի ատտ իտէյօրլար. Իմբէրաթօրըն սէրայընտա վէ Ինկիլիզ սէֆարէթհանէսինտէ քէշիտէ օլընան զիյաֆէթլէրտէ գրալ Էտուարտ վէ իմբէրաթօր Ֆրանց Եօզէֆ բէք լաթիֆ քէլամլարլէ իքի տէվլէթին միւնասէպէթի տօսթանէսինին չօգ սայէտէ գավիլէշմէսինտէն պահս իթտիլէր վէ գրալ Էտուարտ իմբէրաթօրա Ինկիլթէրա օրտուսընտա Մարէշալ ինվանը իհտա էյլէտի։

Զորըն տախի եազընէն Վիեննալը գիյարէթ իտէճէկինտէն պահսլէ, Աւստրիա կազէթալարը Պուլկար մէսէլէսի իչիւն Րուսիա վէ Աւստրիա պէյնինտէ մուգարէրէ օլան իթթիլաֆըն պիր գաթ տահա գավիլէշմիշ օլմասընը թէլաքքի իտէր վէ էհէմմիյէթլի մէսէլէլէր հագթը թէպէքքիւրէ ալընաճագ տըյօրլար։

ՉԻՆ

Շանկայտան վերիլէն թէլէկրաֆլարա նազարէն Չինլիլէրի էճնէպիլէրէ գարշը թէշվիգ վէ մուգաթէլէի թէրթիպ իթմիշ օլան Բրէնս Թուան մէնֆի պուլընտըղը մահալտէն գաչըպ, Ժէպօլի գըյաֆէթ պէքինէ սավթէթ իթմիշ, վէ իմբէրաթօրիչա իլէ կէօրիւշմիւշ տիր. Րէվայէթէ կէօրէ, էճնէպիլէրի չըքարմա թէտպիրէ իտէն պիր թագըմ մանտարինլէր թէքրար էճնէպիլէրէ գարշը պիր իխթիլալ գալտըրմագ իչին թարիգ տիւշիւնիւրլէր իմիշ։

— Թայմզ ըն պէյանընա նազարէն Չին հիւքիւմէթի Ճաբօն վէ Ամէրիկայ տէվլէթլէրին թալէպի իւզրէ Մուգտէն վէ Թաքունքաօ շէհիրլէրինինտէ էճնէպիլէրին իճրաի թիճարէթինէ մէզունիյէթ վերմէյէ րազը օլմուշ տըր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Աղտի գիւղէն Սարգիս Մազմանեան անունով 35 ամեայ անձն՝ որ չորս ամիս առաջ Ամերիկայէ դէպի Պուգրէշ մեկնած է, հայցէն գիտցողները կը խնդրուի որ հաճին քարտով մը տեղեկութիւն հաղորդել խմբագրութեանս։

ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԿՈՒԶՈՒԻ

Շումլայի Հոգաբարձութեան կողմէ կը խնդրուի ծանուցանել թէ տեղւոյն Ազգ. վարժարանը գլխաւոր ուսուցչի մը եւ օգնական երաժիշտ դասատուի մը պէտքը ունի։

Այս պաշտօններուն յարմարութիւն ունեցողներ պէտք է դիմեն Տ. Թորոս Մ. Քհն. Ստեփանեանի Շումլա։

* * *

Թէ՛ Նախակրթարանի եւ Թէ Մանկապարտէզի մէջ ուսուցչական պաշտօններ վարած Օրիորդ մը կը փափաքի ազգային վարժարանի մը մէջ կրկին պաշտօն ստանձնել։

Բանակցութեան համար առաջին անգամ հարկ է խմբագրութեանս դիմել։

* * *

ՏՕՊՐԻՉԻ համար Երաժիշտ —Ուսուցիչ մը պէտք կայ։ Պէտք է դիմել տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդին։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ կամ ՄՐՄՈՒՌ ՀԱՅԿԱԿԱՆ։ Այս երգարանը Բ. անգամ տպագրուելով աւելի ճոխացած ու բարեփոխուած է, եւ հակառակ դիւրին ամանութեանը կը պարունակէ ազգային հին եւ նոր խիստ շատ երգեր։ ԳԻՆ 1 ՖՐ.

ՆԷՏԱ կամ ՄԱՄԻՍ ՊԱՏՄԱԾԸ, Պուլկարիոյ ազատութենէն առաջ Պուլկար գիւղացիին Թուրքերէ կրած տառապանքները ու անոնց կեանքը ու կացը կը պատկերացնէ։ Շատ հետաքրքրական։

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹ.

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԶՈՀԵՐ։ Պատկեր մը Տաճկահայաստանի իրական կեանքէն, գրեց Ղ. Նահապետեան։

Զեղչեալ ԳԻՆ 1 ՖՐ.

ԹԻԱՊԱՐՏ Ա. հատոր (162 երես) 1 Ֆր.

ԹԻԱՊԱՐՏ Բ. հատոր (432 երես) 2 Ֆր.

Այս գիրքերը ստանալու համար պէտք է դիմել Իրաւունքի խմբագրութեան, թօսթի ծախքը 10ական սանթիմ միասին դրկելով. իսկ գիրքերու արժէքին համար, եթէ ուրիշ դիւրութիւններ պակսին, կընդունուի նամակադրոշմ 10 0/0 զեղչով։

Печатница Взаимность Варн.

Одговорник Н. Драгулв